

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Скрильник Сергій Вікторович

УДК 81'255.4

**СТУПЕНІ ІНТЕРФЕРЕНТНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТА НЕХУДОЖНЬОМУ
ПЕРЕКЛАДІ**

Спеціальність 10.02.16 – перекладознавство

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник : доктор філологічних наук, професор
КОЛОМІЄЦЬ Лада Володимирівна,
Інститут філології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу
з англійської мови

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук,
старший науковий співробітник
ПОНОМАРЕНКО Володимир Панасович,
Інститут мовознавства імені О.О. Потебні
Академії наук України,
завідувач відділенням романських, германських
та балтійських мов

кандидат філологічних наук, доцент
ЗАПОЛЬСЬКИХ Світлана Петрівна,
Факультет іноземної філології Запорізького
національного університету,
доцент кафедри теорії та практики перекладу

Захист відбудеться 24 жовтня 2013 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.001.11 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці імені М. О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал. № 12.

Автореферат розіслано “ ___ ” _____ 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради Д.26.001.11,
кандидат філологічних наук

Клименко Л.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертаційне дослідження присвячене аналізу інтерферентних процесів у перекладі художніх та нехудожніх текстів.

У сучасному перекладознавстві окреслилась тенденція до дослідження неопосередкованих міжтекстових та міжмовних зв'язків, що утворюються у процесі перекладу. Зокрема, популярними стають розвідки інтерферентних процесів у перекладі як художніх, так і нехудожніх текстів, що мають безпосередній вплив на оцінку якості здійснених перекладів та допомагають окреслити ширший комплекс міжмовних та міжтекстових контактів.

Міжмовний контакт як одна з важливих стадій інтерферентного процесу посідає центральне місце у дослідженнях інших філологічних наук, зокрема контрастивної лінгвістики, літературознавства, стилістики, лексикології, когнітивної семантики та психолінгвістики. Перекладознавство як інтердисциплінарна наука інкорпорує напрацювання цих дисциплін для переосмислення та розширення розуміння міжмовного та міжтекстового контакту у процесі та результаті перекладу. Так, різні аспекти дослідження міжтекстових та міжмовних зв'язків розглядалися у працях А. Швейцера, В. Комісарова, В. Ярцевої, В. Карабана, В. Коптілова, Л. Латишева, В. Алімова, Г. Гака, І. Гальперіна, З. Гетьман, Х. Лауфера, А. Нойберта, А. Федорова, О. Фінкеля, Г. Турі, М. Бейкер, Дж. Гауз, І. Івен-Зохара, Ж. Мунена, Ф. Айхели, К. Хопкінсона, К. Райс, Е. Хаугена, У. Вайнрайха, Е. Бреуса, В. Віноградова, Д. Єрмоловича, П. Кожина, А. Мейе, Ю. Найди, О. Чередниченко, Н. Хомського, Х. Бейзіла, М. Халлідея, Е. Хеч, Дж. Голмза, Дж. Гольц-Мантері. Однак, процес міжмовного контакту у перекладі розуміється по-різному, зокрема якісна оцінка характеру такого контакту фігурує у відмінних інтерпретаціях як у лінгвістиці, так і в перекладознавстві. Основні механізми міжмовного контакту – інтерференція, трансференція та конвергенція – набули множинності інтерпретацій, які часто є антагоністичними у наукових розвідках. Інтерференцію у перекладі та лінгвістиці розглядають як: 1) негативне явище, 2) позитивне явище, 3) мовне явище, 4) мовленнєве явище. Трансференцію розуміють як процес, який безпосередньо пов'язаний з інтерференцією, що часто призводить до наукового термінакладання та ототожнення цих явищ. Конвергенцію у лінгвістиці розуміють як: 1) змішування мов, 2) мовленнєве уподібнення, 3) стилістичне уподібнення, 4) мовне витіснення. Отже, єдиного розуміння даних механізмів мовного контакту не існує.

Тим не менше, основну увагу перекладознавці приділяють явищу інтерференції як основному механізму мовних контактів у перекладі. У вітчизняному перекладознавстві утвердилась загальна тенденція до розгляду інтерференції як негативного явища, що перешкоджає налагодженню комунікації між контактуючими аудиторіями, разом з тим, зарубіжні перекладознавці оперують терміном «interference» для окреслення всіх можливих інтерферентних процесів у перекладі.

Перша гіпотеза нашого дослідження полягає у тому, що міжмовна співзвучність термінів «інтерференція» та «interference» часто призводить до їх ототожнення як таких, що описують однакові процеси у перекладі. Однак механізми, що характеризуються цими термінами, є нетотожними, ба більше, вони часто виявляються протилежними.

Друга гіпотеза полягає у тому, що описані у перекладознавстві явища інтерференції, трансференції та конвергенції стосуються *різних* механізмів інтерферентних процесів у перекладі.

Третя гіпотеза ґрунтується на тому, що інтерферентні процеси у перекладі художніх та нехудожніх текстів мають різні прояви, мотиви та наслідки.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності теоретичної систематизації інтерферентних процесів у перекладі художніх та нехудожніх текстів та напрацюванні єдиного підходу до процесів інтерференції, трансференції та конвергенції у сфері перекладознавства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у рамках тем наукових досліджень Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Розвиток і взаємодія мов та літератур в умовах глобалізації» №06БФ044-01 та «Мови та літератури народів світу: взаємодія та самобутність» №11БФ044-01, затверджених МОН України.

Об'єктом дослідження є фрагменти текстів перекладу художньої та нехудожньої літератури, в яких спостерігається інтерферентний вплив вихідних текстів.

Предметом дослідження є типологія мовних та мовленнєвих характеристик інтерферентних процесів.

Головна мета полягає у розробці єдиного перекладознавчого підходу до механізмів інтерферентних процесів, до їх аналізу в художньому та нехудожньому перекладі та у визначенні причин і наслідків інтерференції, трансференції та конвергенції у різножанрових перекладах.

Відповідно до поставленої мети у роботі вирішуються такі **завдання**:

1. Розмежувати явища «інтерференції» та «інтерферентності» як нетотожні у сфері перекладознавства.
2. Напрацювати комплексний підхід до аналізу інтерферентних процесів у перекладі.
3. Розробити ступеневу парадигму інтерферентності у перекладі та описати її ступені: інтерференція, трансференція та конвергенція.
4. Зіставити прояви інтерферентності на різних ступенях у художньому та нехудожньому перекладі, описати та дослідити її механізми, проаналізувати її причини та наслідки.
5. Визначити функціональність кожного зі ступенів інтерферентності у перекладі художніх та нехудожніх текстів.
6. Встановити прагматичний аспект інтерферентності у перекладі художніх та нехудожніх текстів.
7. Розглянути конвергентні процеси як механізми метафоризації та неологізації у художньому перекладі.

У ході дослідження були використані такі **методи**: 1) **індукції**, який визначається оберненим напрямком від акумулювання емпіричного матеріалу до його предметного дослідження; 2) **узагальнення**, який слугував засобом розширення підходів до основних досліджуваних; 3) **зіставного аналізу**, зокрема у порівнянні перекладацьких стратегій; 4) **прагматичного аналізу** – для аналізу комунікативної функціональності інтерферованого елемента у тексті перекладу; 5) **класифікаційних мереж та накладання**, що виявляє природу часткової тотожності мовних явищ, їх незбігу та відсутності мовної одиниці в одній із зіставлюваних мов; 6) **синтезу** – узагальнення одержаних результатів, яке виокремлюється у загальні висновки.

Методологічну базу дослідження складають теоретичні праці вітчизняних та зарубіжних учених: із перекладознавства – Дж. Гауз, В. Алімова, В. Карабана, Л. Коломієць, О. Чередниченка, Т. Кияка, О. Васильченко, К. Райс, А. Нойберта, О. Швейцера, В. Комісарова, М. Бейкер, В. Коптілова, К. Хопкінсона, І. Івен-Зохара, Ф. Айхели, Ж. Мунена, Е. Ептер, Х. Лауфера, Н. Гранді, В. Ярцевої, Г. Гака, Дж. Когена, А. Лефевра, Р. Якобсона, О. Кальниченка, Ф. Шлеєрмахера, Ш. Блум-Кульки, О. Каде та М. Снелл-Хорнбі; із лінгвістики – У. Вайнрайха, І. Бодуена де Куртене, З. Блягоза, Л. Бараннікової, В. Панфілова, А. Левицького, Ю. Сорокіна, О. Потєбні, Е. Хаугена, Л. Щерби, С. Семчинського, Ю. Жлуктенка, Л. Виготського, Ч. Фріза, М. Вернера, В. Розенцвейга, Л. Бараннікової та Е. Бліндуса.

Матеріалом дослідження слугували переклади художніх та нехудожніх текстів: 1) українськомовні, російськомовні та італійськомовний переклади трагедії «Король Лір» В. Шекспіра Василем Баркою, Пантелеймоном Кулішем, Максимом Рильським, Борисом Пастернаком, Осією Сорокою, Олександром Флорі, Олександром Дружиніним, Тетяною Щепкіною-Куперник та Гофреддо Раппоні, 2) англійськомовний переклад повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» Марком Царинником, 3) англійськомовний переклад збірки памфлетів Миколи Хвильового «Камо грядеши» Мирославом Шкандрієм, 4) українськомовний переклад офіційного документу «Charter for Regional or Minority Languages», 5) офіційні англійськомовні переклади Першої та Другої Періодичних доповідей України про виконання Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин, 6) офіційні українськомовні переклади доповіді Експертів Ради Європи про виконання Україною Хартії регіональних мов або мов меншин, 7) офіційні англійськомовні переклади прес-релізів та новин, 8) офіційний українськомовний переклад документу-довіді «Report of the Personal Representatives of the OSCE

Chair-in-Office on Tolerance Issues», 9) українськомовні та англійськомовні переклади газетних статей, 10) офіційні англійськомовні переклади-анотації законів України, 11) українськомовний переклад телевізійного шоу Top Gear. Загальний обсяг матеріалів дослідження складає 7659 сторінок.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у ньому вперше досліджено та класифіковано механізми інтерферування у перекладі художніх та нехудожніх текстів, визначено ступеневу парадигму інтерферентності та детально описано механізм прояву кожного з її ступенів. Крім того, проведено зіставний аналіз проявів інтерференції, трансференції та конвергенції на матеріалі перекладів художніх та нехудожніх текстів. Пропонується розглядати конвергентні процеси у художньому перекладі як механізми метафоризації та неологізації мовлення перекладу.

Теоретичне значення роботи полягає у розробці та класифікації інтерферентних процесів у перекладі та їх перекладознавчому аналізі, у напрацюванні підходів до явищ інтерференції, трансференції та конвергенції.

Практична цінність роботи полягає у можливості застосування її основних теоретичних положень, висновків та практичних досліджень у теоретичних та практичних курсах та спецкурсах із галузевого перекладу й загальної теорії перекладу, зокрема у курсах художнього перекладу, юридичного перекладу, техніки письмового перекладу, редагування перекладу та прикладного перекладознавства.

Положення, що виносяться на захист:

1. Інтерферентність є характерною ознакою будь-якого тексту перекладу, що характеризується різнобічним впливом на нього тексту оригіналу.
2. Інтерферентність у перекладі актуалізується на трьох ступенях: інтерференція, трансференція, конвергенція.
3. Інтерференція у перекладі – несвідоме, автоматичне та оказіональне порушення норм та узусу цільового тексту (далі за текстом ЦТ) під впливом як мови оригіналу, так і структури вихідного тексту (далі за текстом ВТ) на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях. Інтерференція призводить до викривлення повідомлення та непорозуміння між контактуючими спільнотами або групами.
4. Трансференція у перекладі – свідоме, вмотивоване та оказіональне порушення норм та узусу ЦТ під впливом структури ВТ на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях. Трансференція не призводить до викривлення чи втрати повідомлення, натомість слугує засобом його експлікації.
5. Конвергенція у перекладі – уподібнення мовних та мовленнєвих елементів ВТ та ЦТ, що не призводить до порушення норм мови перекладу та вторгнення іншомовного елемента. Конвергенція є засобом метафоризації та неологізації мовлення у художньому перекладі.
6. Для художнього перекладу характерними є процеси трансференції та конвергенції, в той час як для нехудожнього перекладу характерними є процеси інтерференції та трансференції.
7. Комунікативна функціональність тексту оригіналу є основним рушієм інтерферентного процесу у перекладі.

Апробація результатів дослідження. Окремі теоретичні узагальнення та практичні напрацювання дисертаційного дослідження висвітлено у доповідях та обговорено на одинадцяти Всеукраїнських і Міжнародних конференціях: I Всеукраїнській науковій конференції молодих учених «Іноземна філологія у ХХІ столітті» (Запорізький національний університет, 10-11 квітня 2008 р.), VIII Міжнародній науково-методичній конференції «Методологічні проблеми сучасного перекладу» (Сумський державний університет, 23-25 січня 2009 р.), Наукових читаннях молодих учених Інституту філології «Європейські мови в комунікативному просторі ХХІ століття» (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 21-22 квітня 2009 р.), I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Переклад у мультикультурному просторі: школи, традиції, перспективи» (Херсонський державний університет, 20-21 травня 2010 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 24-25

березня 2011 р.), Всеукраїнській науковій конференції за участю молодих учених «Концепти та константи в мові, літературі, культурі» (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 14 квітня 2011 р.), XX Міжнародній науковій конференції ім. проф. Сергія Бураго (Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 20-23 червня 2011 р.), Міжнародній науковій конференції «Англійський ренесансний парнас: В. Шекспір і його сучасники» (Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, Класичний приватний університет, Український міжуніверситетський науково-дослідницький шекспірівський центр, 22-25 вересня 2011 р.), Міжнародній науковій конференції «Творчий спадок А.О. Білецького в новітніх парадигмах наукового знання: до 100-річчя від дня народження» (Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 21 жовтня 2011 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 29-30 березня 2012 р.).

Публікації. Положення дисертації висвітлено у восьми наукових статтях, виконаних одноосібно, з них сім – у фахових виданнях, затверджених МОН України, та одній – у закордонному науковому збірнику.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та переліку використаної літератури, що містить 289 позицій. Загальний обсяг роботи – 220 сторінок, з них 193 основного тексту.

У **вступі** обґрунтовано актуальність запропонованого дослідження, наукова новизна, теоретичне значення та практична цінність роботи, окреслено основні проблеми дослідження та сформульовано положення, що виносяться на захист.

Перший розділ «Інтерферентні процеси у мовній взаємодії та у сфері перекладу: теоретичні та методологічні засади дослідження» присвячено огляду теоретичних напрацювань із теорії мовних контактів у лінгвістичній науці, зокрема розглянуто традиційні підходи до явищ «інтерференції», «трансференції» та «конвергенції». Крім того, у першому розділі викладено множинність інтерпретацій явища інтерференції у лінгвістиці та перекладознавстві, окреслено теоретичне підґрунтя нашого дослідження, а саме: обґрунтовано теоретичне розмежування явищ інтерференції та інтерферентності, запропонована ступенева парадигма інтерферентності у перекладі та проведено загальний теоретичний аналіз її ступенів. У цьому розділі також проілюстровано методологічну основу дослідження.

Другий розділ «Особливості прояву ступеневої парадигми інтерферентності у художньому та нехудожньому перекладах» присвячено аналізу прояву кожного зі ступенів інтерферентності у художньому та нехудожньому перекладі. Зокрема, розглянуто ступінь інтерференції у нехудожньому перекладі на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях, а також зазначено її причини та наслідки у процесі та результаті перекладу. Крім того, досліджено прояви трансференції у нехудожньому та художньому перекладі на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях та визначено її мотиви й наслідки. Разом з тим, у другому розділі досліджено конвергенцію як засіб метафоризації та неологізації у художньому перекладі та детально проаналізовано її механізми.

Третій розділ «Інтерферентність у художньому та нехудожньому перекладах» присвячено аспектному аналізу інтерферентних процесів у перекладі офіційних назв установ та організацій і реалій у нехудожніх текстах, а також аналізу інтерферентних процесів у художньому перекладі крізь призму (нео)романтичної концепції на матеріалі перекладів трагедії В. Шекспіра «Король Лір» Пантелеймоном Кулішем та Василем Баркою.

У **Загальних висновках** систематизовано теоретичні та практичні напрацювання дисертаційної роботи та окреслено перспективи розробки запропонованої теорії у подальших дослідженнях з перекладознавства.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Інтерферентні процеси у мовній взаємодії та у сфері перекладу: теоретичні та методологічні засади дослідження» проаналізовано множинність інтерпретацій явища мовних контактів. Одним із важливих елементів мовного контакту є міжмовна інтерференція як явище, що характеризує процес та результат впливу однієї мови на іншу.

Досі не існує єдиного підходу серед мовознавців щодо актуалізації у мові явища інтерференції: її розглядають як негативне явище, що призводить до порушень мовних структур, та як механізм ускладнення мовного контакту, з іншого боку, інтерференцію розглядають як мовну норму та мовне взаємонакладення. Деякі вчені вважають міжмовну інтерференцію результатом взаємодії мов, інші – процесом мовного контакту. Характер прояву інтерференції також не набув єдиної інтерпретації: одні вчені зазначають, що інтерференція – процес мовленнєвої зміни, інші вважають її суто мовним явищем. Наприклад, З. Блягоз визначає міжмовну інтерференцію як «взаємодію двох мовних систем, у результаті чого відбувається реорганізація системи однієї з мов». Е. Хауген вважає інтерференцію певною стадією процесу взаємодії, на якому іншомовний елемент уже використовується у мові, але ще не включений до неї остаточно. В. Розенцвейг вважає, що інтерференція ускладнює процес контактування мовних груп. Одним із результатів інтерференції є повна конвергенція, що зводиться аж до цілковитого уподібнення двох мов. Відомим є лінгвістичне визначення інтерференції Ю. Жлуктенка, який розглядає її як «зміни в структурі мови та її семантизації, що визначаються міжмовною взаємодією у ситуації мовного контакту». С. Семчинський виділяє множинність термінів на позначення результату мовного контакту, поміж них такі: «наслідки взаємодії мов», «результат мовного контакту», «субстрат», «запозичення» чи «іншомовний елемент».

Отже, існує певна опозиція між негативним та позитивним запозиченням. Згідно з класифікацією взаємодії мов А. Білецького, який виділяє типи взаємодії на основі критерію інтенсивності впливу, негативне запозичення (зникнення однієї структурної одиниці на заміщення новою) – це найвищий рівень взаємодії мов: мовне злиття. Позитивне запозичення, у свою чергу, належить до схрещення, тобто є рівноправним співіснуванням у мові «свого» та «чужорідного» структурного елемента.

Водночас, перекладознавці також не дійшли згоди щодо єдиної інтерпретації явища інтерференції у перекладі. Так, її розуміють по-різному: 1) як контамінацію мови перекладу, 2) як негативний трансфер, що призводить до буквалізму, 3) як недопереклад (недотрансформований переклад), 4) як негативне чи позитивне перенесення іншомовних елементів тексту оригіналу у текст перекладу, 5) як порушення мови перекладу під впливом мови оригіналу, 6) як порушення мовлення перекладу під впливом мовлення оригіналу, 7) як інструмент збагачення мовлення перекладу, 8) як інструмент досягнення точності перекладу та ін. Наприклад, В. Карабан визначає граматичну інтерференцію мови оригіналу у перекладі як уживання словоформ, словосполучень і синтаксичних конструкцій мови оригіналу у перекладі за нормами мови оригіналу, а не цільової мови; невживання у перекладі тих словоформ, словосполучень та синтаксичних конструкцій, які відсутні у мові оригіналу. В. Комісаров припустив, що теоретично кожний текст перекладу містить інтерферентні явища, і вони не завжди мають характеристики негативного трансферу, а часто сприяють «розширенню семантичного потенціалу лексеми через влучне втілення іншомовного елемента у перекладі». Х. Айхела визначає «interference» (інтерферентний процес) як «перенесення у цільовий текст лексичних, синтаксичних, культурних чи структурних елементів, що є типовими в іншій семіотичній системі, але неприродні чи неіснуючі у цільовому контексті». О. Швейцер зводить інтерференцію у перекладі до несвідомого перенесення мовних елементів оригіналу у переклад, що призводить до буквального перекладу, у результаті чого продукується «недоперекладений, недотрансформований та помилковий еквівалент». К. Хопкінсон зазначає, що проблема мовної інтерференції є фактором будь-якого процесу перекладу. Г. Турі взагалі вважає «interference» невід'ємною характеристикою будь-якого перекладеного тексту.

Так, загальним підходом до процесу інтерференції у вітчизняному перекладознавстві є його розуміння як фактора ускладнення комунікативного процесу через порушення норм цільової мови, тобто мається на увазі негативний прояв інтерференції. Зарубіжні вчені розглядають

інтерферентний процес (interference), зокрема, і як контакт двох текстів через креативні перетворення перекладачем цільового мовлення, уподібнення структурних елементів тексту перекладу та тексту оригіналу, тобто інтерферентний процес може бути також і позитивним та функціональним. Проте не можна стверджувати, що вітчизняні перекладознавці обминули увагою інтерферентні процеси у широкому розумінні, тобто сферу, окреслену західними перекладознавцями через поняття interference. Зокрема, ці процеси, щоправда у ще ширшому розумінні, частково аналізуються у працях О. Чередниченка, присвячених мовній взаємодії, де вони саме так і розглядаються: як взаємодія мов. Не заперечуючи того, що інтерферентність безсумнівно належить до сфери взаємодії мов, ми вбачаємо за доцільне виділити її окремо у цій сфері.

З метою охопити якомога ширший простір інтерферентних процесів ми пропонуємо розмежовувати явища «інтерференції» та «інтерферентності» у перекладі. Інтерферентні явища у процесі перекладу не завжди вичерпуються власне інтерференцією, адже присутність іншомовних форм на всіх рівнях мови може належати до різних ступенів інтерферентного процесу. Ми вважаємо, що «інтерференція» – це лінгвістичне поняття, яке вказує на вплив структур однієї мови на іншу у процесі мовного контакту, зокрема у перекладі, і завжди передбачає порушення цільової мови в цільовому тексті. Інтерференція може відбуватися не тільки у процесі перекладу, а також і у процесі будь-якого мовного контакту. Інтерферентність – ширше явище, що характеризує ознаку тексту перекладу чи його елемента, яка визначає ступінь впливу на нього оригінального тексту. Інтерферентність актуалізується виключно у рамках певної пари текстів та передбачає оказіональне залучення не тільки іншомовних елементів (транслітерація, транскрипція, калька, напівкалька, порушення порядку слів, граматичне копіювання, буквальний переклад та ін.), а також і оказіональне уподібнення елементів цільового тексту до структури вихідного тексту в їх незвичному поєднанні, дистрибуції, використанні, очудненні та очужиненні. Інтерференція як вплив мови у її проникненні в іншу мову під час мовного контакту, зокрема і перекладу, – один із ступенів актуалізації інтерферентності.

У нашому дослідженні ми встановлюємо неоднорідність процесів, охоплених поняттям «інтерферентність», і доводимо доцільність внутрішнього розмежування цього поняття на три ступені: 1) інтерференція, 2) трансференція, 3) конвергенція.

У другому розділі «Особливості прояву ступеневої парадигми інтерферентності у художньому та нехудожньому перекладі» розглянуто ступеневу парадигму інтерферентності на трьох ступенях: інтерференції, трансференції, конвергенції.

Будь-який іншомовний елемент чи порушення цільової мови у перекладі вважаємо інтерференцією, якщо інтерферований елемент: 1) не має сенсу у цільовій мові, 2) не має сенсу для цільової аудиторії, 3) порушує когезивну цілісність тексту перекладу, 4) робить синтаксис незрозумілим, 5) викривляє повідомлення, 6) порушує стилістичну структуру цільового тексту та 7) не відповідає вимогам замовника.

Інтерференція у перекладі нехудожніх текстів діє на таких рівнях: лексико- семантичному та синтаксичному.

Негативний трансфер семантичної будови лексем у перекладі є розповсюдженим явищем, яке спричинене автоматичним, несвідомим перенесенням лексичних одиниць ВТ у ЦТ і формальною та семантичною калькою лексем ВТ у ЦТ. Щоб дійти висновку про те, який саме наслідок (негативний чи позитивний) семантична інтерференція мала у тексті перекладу, важливо прослідкувати результат впливу семантичної структури окремого лексичного елемента у тексті перекладу на його сприйняття цільовою аудиторією та його комунікативну функціональність.

Інтерференція на лексико-семантичному рівні у перекладі відбувається у спосіб транскрипції, транслітерації, фонографічного транскодування, кальки, напівкальки, буквального перекладу та іншомовних вкраплень.

Часто причиною інтерференції стає перекладацька некомпетентність та використання електронних засобів машинного перекладу, а основним наслідком інтерференції у перекладі на лексико-семантичному рівні є викривлення семантики лексеми чи виразу ВТ у ЦТ, що спричинене: розширенням семантики лексеми ВТ у ЦТ, звуженням семантики лексеми ВТ у ЦТ,

зміною семантики виразу ВТ у ЦТ на протилежну через калькування лексико-семантичної структури виразу ВТ, втратою значення виразу ВТ через калькування лексико-семантичної структури сталого виразу оригіналу у ЦТ, наприклад:

The department possesses conversion templates in a database and the company must convert the data in this format. – *Департамент має моделі для конверсії у своїй базі даних, тому компанія повинна конвертувати дані у тому самому форматі* (SLP instruction).

The program uses tabs "Financing" and "Trade-in" to handle the dealer's sales process. – *Програма використовує таби «Фінансінг» та «Трейд-Ін» для керування процесом дилерської торгівлі* (офіційний переклад).

У разі інтерференції відбувається втрата комунікативної функціональності інтерферованої лексеми чи виразу у ЦТ, що спричинена: ігноруванням особливостей цільової аудиторії, порушенням стилістичних особливостей тексту перекладу через інтерферування лексем ВТ у ЦТ, порушенням стилістичних особливостей тексту перекладу через формальну та семантичну кальку усталених виразів та лексем та лексичною інтерференцією дистрибуцій лексем у перекладі усталених виразів.

У випадках, коли перекладач залучає елементи ВТ у ВТ, не зважаючи на комунікативний досвід цільової аудиторії, він робить семантику інтерферованих елементів некогерентною для цільової аудиторії. Наприклад:

Real Leads Sales Cases are considered as Showroom visits only (SLP instruction). – *Тільки візити до шоу-руму визначаються як реальні Ліди / Кейси продажу* (офіційний переклад).

In recent years, power representation in the country has become more important than, say, being healthy or fortunate (SLP instruction). – *За останні роки, владна репрезентація стала більш важливим аспектом життя, ніж, скажімо, здоров'я чи гроші* (офіційний переклад).

Встановлюючи розрізнення між інтерференцією та трансференцією, необхідно підкреслити, що інтерферентний процес у перекладі ми вважаємо трансференцією, якщо: семантика інтерферованої лексеми є прозорою для цільової аудиторії, інтерферована лексема експлікується контекстуально та/або морфологічно чи стилістично, інтерферований елемент ВТ не призводить до стилістичного зсуву ЦТ, інтерферентний процес у перекладі не призводить до втрати комунікативної функціональності ЦТ, інтерферована лексема не переобтяжує мовлення перекладу, не порушуються вимоги замовника перекладу та інтерферований елемент не викривляє повідомлення ВТ у ЦТ.

Основними мотивами актуалізації лексико-семантичної трансференції у перекладі є відтворення міжмовних лакунарних лексичних одиниць у ЦТ (реалій, неологізмів, okazionalizmів) та етно-специфічної лексики, наприклад: *зозулька* – *zozulka*, *неумитий* – *neumytyi*, *нечистий* – *nechystyi*, *ябеда* – *iabeda*, *Юда* – *Iuda*, *Ірод* – *Irod*, *дідько* – *didko* (М. Коцюбинський, «Тіні забутих предків»).

Трансференція – процес умотивованого, свідомого перенесення іншомовних лексико-семантичних, синтаксичних, граматичних елементів ВТ у ЦТ задля досягнення комунікативної функціональності ЦТ.

Здебільшого трансференція має okazionalnyi характер у тексті перекладу, тобто залучає лексичні та/або синтаксичні моделі ВТ у ЦТ і діє у межах мовлення перекладу та не виходить у цільовий мовний простір. Трансференція у перекладі діє на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях.

У разі метафоризації у мовленні перекладу відбувається конвергентний процес чи то мовних концептосфер ВТ і ЦТ, чи то когнітивних контекстів ВТ та ЦТ. При цьому наголошуємо, що у дослідженні конвергентних процесів у перекладі важливо усвідомлювати, що художній текст, перш за все, відображає особливості вихідної культури, тому переклад художнього тексту ми розуміємо як трансляцію культур, або ж контакт культур.

Конвергенція лексико-семантичної структури метафори можлива, якщо один із компонентів метафори має спільні для обох контактуючих концептосфер ознаки, комунікативна функціональність та стилістичні функції метафор ВТ і ЦТ збігаються, наприклад: *Для пролетарської художньої літератури, без всякого сумніву, корисніше – гіперболічно – в мільйон*

разів радянський інтелігент Зеров, озброєний вищою математикою мистецтва... (М. Хвильовий, «Про сатану в бочці») – There can be no doubt that for the proletarian creative literature the Soviet intelligent Zеров who is armed with the higher mathematics of art is – hyperbolically speaking... (tr. by M. Shkandriy)

Конвергенція у перекладі лакунарних метафор можлива, якщо її комунікативна функція висвітлюється у когнітивному контексті ЦТ.

Конвергенція у перекладі метафор є засобом 1) збереження оригінального образу ВТ, 2) збагачення мовлення ЦТ та відтворення стилістичних особливостей ВТ у ЦТ.

Неологізми, що утворюються у процесі перекладу, мають okazіональний характер та є індивідуально-перекладацькими неологізмами. Для аналізу неологізації у перекладі не важливо, чи новоутворена лексична одиниця ввійде у мовний вжиток чи залишиться функціонувати у рамках мовлення перекладу. Важливо описати шляхи та мотиви неологізації у перекладі та її функціонування у рамках стилістичного контексту лексичного новоутворення. У той час як загальнономвні неологізми слугують для заповнення певної прогалини у лексичній та семантичній структурі мови, індивідуально-авторські неологізми слугують засобом досягнення художнього (стилістичного) ефекту.

У третьому розділі «Інтерферентність у художньому та нехудожньому перекладі» аналізується механізм інтерферування у перекладі крізь призму неоромантичної концепції художнього перекладу В. Беньяміна на матеріалі українськомовних, російськомовних та італійськомовних перекладів трагедії «Король Лір» Вільяма Шекспіра. Дія інтерферентності у нехудожньому перекладі досліджується на матеріалі перекладів офіційних документів.

Ключову роль у переосмисленні контакту мов та текстів у процесі перекладу зіграли погляди німецького філософа-перекладача неоромантичного напрямку В. Беньяміна, який дав поштовх новій філософській течії у перекладознавстві – неоромантизму та деконструктивізму.

Важливо зазначити, що переклади, виконані у неоромантичному руслі, спрямовані на вузьку читачку аудиторію і здебільшого не актуалізуються у перекладі «літератури основного потоку» (mainstream literature), розрахованому на масового читача.

У ході порівняльно-текстуального аналізу перекладів трагедії В. Шекспіра «Король Лір» ми встановили, що інструментами досягнення структурної, образної, асоціативної та стилістичної близькості ВТ і ЦТ є трансференція та конвергенція.

Структурне та асоціативно-образне уподібнення ВТ і ЦТ сприяє неологізації мовлення перекладу. Перекладацькі неологізми, що їх утворено завдяки конвергенції лексико-семантичних елементів художнього мовлення оригіналу у мовленні перекладу виконують такі функції у ЦТ: відтворення особливостей ідіостилю автора оригіналу завдяки перекладу авторського неологізму перекладацьким неологізмом, образне наслідування мовлення оригіналу у ЦТ, профілювання оригінальної метафоричної семантики завдяки 1) поморфемному перекладу чи словотвірній кальці: *Spare my gray beard, you wagtail* (W. Shakespeare, “King Lear”). – *Зберіг мою сиву бороду ти, трясохвостик* (пер. В. Барки); 2) експлікації образного навантаження ВТ завдяки очудненню мовлення перекладу: *You nimble lightnings, dart your blinding flame Into her scornful eyes! Infect her beauty You fen-suck'd fogs, drawn by the powerful sun To fall and blast her pride!* (W. Shakespeare, “King Lear”) – *Мчить, бистрі блискавки, осліпний промінь / В її презиркуваті очі! Заразять красу, Болотно-виссані тумани: знані сонцем дужим, Впадять і виязвять її гординю!* (пер. В. Барки); 3) морфолого-синтаксичному та лексико-семантичному уподібненню для відтворення конверсії мови В. Шекспіра у мовленні перекладу: *How light and portable my pain seems now, When that which makes me bend makes the king bow, He childed as I father'd! Tom, away!* (W. Shakespeare, “King Lear”) – *Тепер легкий мій біль здається і зносимий, коли – що тільки в схил мені, то короля аж клонить. Він обдитинивсь, я прибатькувавсь! Хомо, ступай!* (пер. В. Барки)

Завдяки конвергенції художніх образів, лексико-семантичних та синтаксичних структур відбувається метафоризація мовлення перекладу за допомогою запозичення художнього образу ВТ у ЦТ через уподібнення лексико-семантичної будови метафори: *Unhappy that I am, I cannot heave my heart into my mouth: I love your majesty according to my bond; nor more nor less* (W. Shakespeare, King Lear). – *Нещасна я: не можу мого серця до уст підняти. Я, вельможносте,*

люблю вас – на мій обов'язок. Ні більш ні менш (пер. В. Барки). В окремих випадках простежується увиразнення метафоричного образу ВТ у ЦТ: *By day and night he wrongs me; every hour He flashes into one gross crime or other* (W. Shakespeare, “King Lear”). – *І вдень і вніч мене він кривдить! Щогодини в одно зловчинисько чи друге блисне* (пер. В. Барки).

З метою відтворення оригінального художнього образу оригіналу перекладач очуднює лексико-семантичну будову метафори завдяки 1) семантичній та структурній конвергенції: *You have heard of the news abroad; I mean the whispered ones, for they are yet but ear-kissing arguments?* (W. Shakespeare, “King Lear”) – *Чи чули новини навкруг? Маю на увазі шептані, бо то покищо поцілуйство вуха про речі* (пер. В. Барки); 2) відтворенню мертвої метафори оригіналу та уподібненню метонімічних моделей мовлення оригіналу у мовленні перекладу:

Sir, I am too old to learn: Call not your stocks for me: I serve the king; On whose employment I was sent to you: You shall do small respect, show too bold malice Against the grace and person of my master, Stocking his messenger (W. Shakespeare, “King Lear”). – *Я вже старий – навчитись. Не кличте ваших колодок: я королю служу, Від нього в справі присланий до вас. Малу здасте пошану й надто смілу злбу Особі та званню володаря мого, Вколодкувавши посланця* (пер. В. Барки); 3) архаїзації мовлення перекладу: *Come on, sir; here's the place: stand still. How fearful And dizzy 'tis, to cast one's eyes so low! The crows and choughs that wing the midway air Show scarce so gross as beetles: half way down Hangs one that gathers samphire, dreadful trade!* (W. Shakespeare, “King Lear”) – *Ходім. Це – тут. Спокійно стійте: страшно як і млосно кидати оком так низько! Ворони й галки, що повітря в середпутьті крилять Завбільшки ледве – як жуки. На півглибині Звиса збирач морського кропу: моторошна праця* (пер. В. Барки).

Трансференція у художньому перекладі слугує засобом структурного наближення ВТ до ЦТ завдяки 1) уподібненню ритмомелодики: *Why brand they us With base? with baseness? bastardy? base, base? Who, in the lusty stealth of nature, take More composition and fierce quality Than doth, within a dull, stale, tired bed, Go to the creating a whole tribe of fops, Got 'tween asleep and wake?* (W. Shakespeare, King Lear) – *Чом клеймують нас: в низцю, ництво, безбатництво – ниц, без? ...Хто в ярій скритності природи, взяв Ладніший висклад і палкішу значність, Ніж то на втомній, знудженій постелі втертій, Де сплджуються йолопи як плем'я, Між сном і денністю?* (пер. В. Барки); 2) синтаксичному уподібненню: *I cannot wish the fault undone, the issue of it being so proper* (W. Shakespeare, “King Lear”). – *Не побажаю помилку незробленою, коли з наслідком все гаразд* (пер. В. Барка); 3) форенізації мовлення перекладу: *Then 'tis like the breath of an unfee'd lawyer; you gave me nothing for't. Can you make no use of nothing, nuncle?* (W. Shakespeare, “King Lear”) – *Тоді це марне, як слово непідплаченого юриста – ти мені не дав нічого за це. Чи не вдієш ужитку з нічого, дядечку?* (пер. В. Барки)

ВИСНОВКИ

У нашому дослідженні ми запропонували термін «інтерферентність» на позначення всіх можливих міжтекстових контактів у процесі перекладу та напрацювали єдиний підхід до процесу інтерферентних контактів у перекладі, який ґрунтується на теоретичних напрацюваннях провідних вітчизняних та зарубіжних учених-лінгвістів та перекладознавців.

З метою напрацювання комплексного підходу до інтерферентних процесів у перекладі ми запропонували ступеневу парадигму інтерферентності у перекладі, яка охоплює весь комплекс міжтекстових та міжмовних контактів.

Інтерферентність у перекладі актуалізується на трьох ступенях: інтерференція, трансференція та конвергенція. Кожен із виокремлених ступенів визначає характер міжтекстового та міжмовного контакту у процесі перекладу.

Основними причинами інтерференції у перекладі є такі: перекладацька некомпетентність, стислі строки виконання перекладу та відсутність редакторської чи коректорської правок.

Інтерферентність на ступені інтерференції актуалізується на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях мови.

Основними наслідками інтерференції на лексико-семантичному рівні мови є, по-перше, викривлення семантики лексеми чи виразу ВТ у ЦТ, що спричинене розширенням семантики лексеми чи виразу ВТ у ЦТ, звуженням семантики лексеми чи виразу ВТ у ЦТ, зміною семантики

лексеми чи виразу ВТ у ЦТ на протилежне та втратою значення лексеми чи виразу ВТ у ЦТ; по-друге, втрата комунікативної функціональності лексеми чи виразу ВТ у ЦТ, що спричинене ігноруванням особливостей цільової аудиторії, порушенням стилістичних особливостей ЦТ та інтерференцією дистрибуцій лексем ВТ у ЦТ під час перекладу усталених виразів.

Основними причинами інтерференції на синтаксичному рівні виявляються такі: копіювання порядку слів оригінально речення, калькування синтаксичної структури, що притаманна лише мові оригінального тексту, копіювання нагромадженої синтаксичної конструкції у перекладі, збереження у тексті перекладу розпорошеності суб'єктно-предикатної структури речення у перекладі англійською мовою та ігнорування допоміжних дієслів і граматичних означуваних у перекладі англійською мовою.

Інтерферентність на ступені трансференції ми визначили як свідоме, вмотивоване, оказіональне порушення структури ЦТ під впливом структури ВТ та позитивний трансфер мовних і мовленнєвих елементів ВТ у мовлення ЦТ на всіх рівнях, що має оказіональний характер та визначену функціональність у тексті перекладу.

Основними мотивами трансференції є необхідність відтворення лакунарних лексичних одиниць, досягнення структурної точності перекладу задля уникнення надлишкової інтерпретації повідомлення, перекладацька стратегія, особливості цільової аудиторії та збереження комунікативної функціональності тексту перекладу.

Трансференція актуалізується на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях мови.

Основними мотивами трансференції на лексико-семантичному рівні є такі: відтворення міжмовних лакунарних лексичних одиниць у ЦТ, відтворення етноспецифічної лексики та офіційних назв установ, термінів, понять, реалій.

Трансференцію на синтаксичному рівні мови ми визначили як умотивоване порушення будови синтаксичної структури цільового тексту під впливом синтаксичної будови вихідного тексту. Основними мотивами трансференції на синтаксичному рівні є такі: відтворення особливостей мовлення персонажа (помилкового мовлення), стратегія перекладача (форенізація мовлення ЦТ за моделлю ВТ) та наближення синтаксичної будови ВТ і ЦТ з метою уникнення надлишкової інтерпретації.

Інтерферентність на ступені конвергенції ми визначили як уподібнення мовних та мовленнєвих елементів ВТ і ЦТ у мовленні перекладу без порушення норм мови перекладу та без вторгнення іншомовного елемента.

Уподібнення відбувається засобами цільової мови за образною, стилістичною та структурною моделлю вихідної мови. Конвергенція є засобом метафоризації та неологізації мовлення перекладу.

Метафоризацію мовлення перекладу ми визначили як профілювання/висвітлювання специфічної ознаки метафори ВТ у когнітивному контексті ЦТ за допомогою конвергенції її лексико-семантичної та морфолого-синтаксичної структури у ЦТ.

Конвергенція лексико-семантичної структури метафори можлива, якщо 1) один із компонентів метафори має спільні для обох контактуючих концептосфер ознаки, 2) комунікативна функціональність метафор ВТ та ЦТ збігається, 3) стилістичні функції метафор ВТ та ЦТ збігаються, 4) відбувається висвітлення комунікативної функції метафори ВТ у ЦТ, яке, у свою чергу, здійснюється за допомогою синтаксичної та/або контекстуальної експлікації.

Конвергенція лексико-семантичної структури лакунарної метафори можлива, якщо її комунікативна функція висвітлюється у когнітивному контексті ЦТ.

Неологізація мовлення перекладу відбувається за допомогою: 1) модифікації семантики лексеми ВТ у контексті ЦТ, 2) уподібнення морфолого-синтаксичної структури лексеми ВТ та ЦТ, 3) уподібнення лексико-семантичної будови зі зміною морфологічного значення лексеми, 4) уподібнення лексико-семантичної будови та відтворення внутрішньої форми слова, плюс уподібнення граматичного та синтаксичного значення.

У рамках конвергентних процесів у перекладі трагедії В. Шекспіра «Король Лір» П. Кулішем та В. Баркою ми виділи неологізацію мовлення перекладу, яка має функції а) відтворення особливостей ідіостилю автора оригіналу, б) відтворення конотативного навантаження

авторського неологізму, в) образне наслідування мовлення оригіналу у ЦТ, г) профілювання оригінальної метафоричної семантики завдяки поморфемному перекладу, д) експлікації оригінального образного навантаження завдяки очудненню мовлення перекладу, е) морфолого-синтаксичного та лексико-семантичного уподібнення для відтворення конверсії мови Шекспіра у мовленні перекладу.

Метафоризація мовлення перекладу відбувається завдяки запозиченню художнього образу ВТ у ЦТ, увиразненню метафоричного образу ВТ у ЦТ, очудненню мовлення перекладу, відтворенню мертвої метафори оригіналу у мовленні перекладу, уподібненню метонімічних моделей мовлення оригіналу у мовленні перекладу та архаїзації мовлення перекладу.

Трансферентний процес у перекладі п'єси В. Шекспіра «Король Лір» П. Кулішем та В. Баркою характеризує стратегію перекладачів наблизити структури ВТ і ЦТ та форенізувати мовлення перекладу, тим самим відтворити якомога повніше ту чи іншу особливість мовлення автора оригіналу.

Інтерферентні процеси у перекладі українських офіційних назв-реалій відбуваються за допомогою 1) формальної та семантичної кальки, 2) формальної та семантичної кальки із тлумаченням відповідних назв у виносках чи дужках, 3) транслітерації із тлумаченням відповідних назв у виносках чи дужках.

Ми визначили, що сприйняття тієї чи іншої офіційної назви, перекладеної в руслі інтерферентного процесу, залежить від частотності її вживання в офіційних перекладах.

Великою проблемою залишається несприйняття Радою Європи української транслітерації назв міст та власних назв. Домінантною залишається російськомовна транслітерація.

Проаналізувавши актуалізацію інтерферентності на всіх її ступенях у перекладах художніх та нехудожніх текстів, доходимо загального висновку, що інтерферентність є характерною рисою будь-якого тексту перекладу.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

1. Скрильник С. Прагматичний аспект міжмовної інтерференції / Сергій Вікторович Скрильник // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Суми: СДУ, 2009. – С. 177-120.
2. Скрильник С. Міжмовна інтерференція як функціональне явище в процесі перекладу / Сергій Вікторович Скрильник // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». – Херсон: ХДУ, 2009. – С. 386-390.
3. Скрильник С. Функціональність міжмовної інтерференції в художньому перекладі / Сергій Вікторович Скрильник // Наукові записки. Матеріали п'ятої Міжнародної науково-практичної конференції «Мови і світ: дослідження та викладання». Серія: Філологічні науки (мовознавство). В. 95(1). – Кіровоград, 2011. – С. 561-564.
4. Скрильник С. Функціональність міжмовної інтерференції в художньому перекладі / Сергій Вікторович Скрильник // Наукове видання «Мова і культура» в. 14, т 1(147). – Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – С. 385-391.
5. Скрильник С. Особливості міжмовної інтерференції в художньому перекладі / Сергій Вікторович Скрильник // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». – Херсон: ХДУ, 2012. – С. 296-301.
6. Скрильник С. Функціональність міжмовної інтерференції в художньому перекладі / Сергій Вікторович Скрильник // Наукові записки «Studia in honorem» Кіровоградського державного університету. Серія: філологічні науки (мовознавство). В. 104(1). – Кіровоград, 2012. – С. 316-320.
7. Скрильник С. Інтерферентність як перекладознавча категорія / Сергій Вікторович Скрильник // Наукові записки «Studia in honorem» Кіровоградського державного університету. Серія: філологічні науки (мовознавство). В. 116. – Кіровоград, 2013. – С. 346-349.
8. Скрильник С. Interference in Translation / Сергей Викторович Скрыльник // Современная наука: тенденции развития. Материалы III Международной научно-практической конференции. Т. 1. – Краснодар, 2012. – С. 107-108.

АНОТАЦІЯ

Скрильник С.В. Ступені інтерферентності у художньому та нехудожньому перекладі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.16 – перекладознавство. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2012.

Дисертацію присвячено інтерферентним процесам, що відбуваються у процесі та результаті перекладу. Проаналізувавши множинність нетотожних підходів до явища інтерференції у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві та лінгвістиці, автор пропонує уніфікований термін «інтерферентність» на позначення універсальної характеристики будь-якого перекладеного тексту, що містить інтерферентні явища. Узявши за основу комунікативний аспект цільового тексту, автор класифікував інтерферентність на три ступені: інтерференцію, трансференцію та конвергенцію. Оскільки кожен із ступенів має специфічний прояв у різних типах та жанрах текстів, було обрано як тексти художньої, так і тексти нехудожньої літератури для аналізу механізмів інтерферування на кожному зі ступенів.

Детально досліджено причини, мотиви та наслідки кожного зі ступенів інтерферентності. Проаналізовано механізми інтерферування та прагматичний аспект інтерферентного процесу для цільової мови і культури.

Ключові слова: інтерферентність, інтерференція, трансференція, конвергенція, негативний трансфер, комунікативний ефект.

АННОТАЦИЯ

Скрыльник С.В. Степени интерферентности в художественном и нехудожественном переводе. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.16 – переводоведение. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2012.

Диссертация посвящена интерферентным процессам в переводе текстов художественной и нехудожественной литературы. Проанализировав нетождественные подходы к явлению интерференции в отечественном и зарубежном переводоведении и лингвистике, автор предлагает термин «интерферентность», который указывает на характеристику любого текста перевода, в котором присутствуют интерферентные явления. Принимая во внимание комунікативный аспект переводного текста, автор классифицировал интерферентность на три степени: интерференция, трансференция, конвергенция. Поскольку каждая из степеней интерферентности имеет специфическое проявление в разных типах и жанрах текстов, для анализа интерферентных процессов были использованы переводы текстов как художественной, так и нехудожественной литературы.

В диссертации детально проанализированы причины и мотивы интерференции как негативного явления в переводе нехудожественной литературы на лексико-семантическом и синтаксическом уровнях языка.

Ключевые слова: интерферентность, интерференция, трансференция, конвергенция, негативный трансфер, коммуникативный эффект.

ABSTRACT

Skrlynyk S.V. Degrees of Interference in Literary and Non-literary translation. – Manuscript. Thesis for Scholarly Degree in Linguistics. Speciality 10.02.16 – Translation Studies. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2012.

The thesis carries out investigation into interference in translation. In linguistics and translation studies there are substantial discrepancies in the way linguists and translation critics treat interference

both in translation and in language contact. The research tends to unify different approaches into one and defines the notion of interference in translation.

Modern translatology has contributed much into the researches of inter-textual contacts. In particular, interference as a linguistic phenomenon in target texts of various genres and languages used to be analyzed. Translation studies defines “interference” as both negative and positive influence, which can either lead to misunderstanding or make it easier for a target audience to understand the source text in a target language. What is more important is the fact that the mistakes, which occur in a target text under the influence of a source one, prove to be a means of bringing two interacting texts and cultures closer to each other. A translator resorts to erroneous structures intentionally to reveal certain substantial subtleties of an original text in a target language.

Mechanisms of interference and its substance presented into three degrees: negative interference, transference and convergence have been singled out. Negative interference leads to gross mistakes in a source text. As a result of negative interference a source unit of translation loses its original communicative effect or becomes totally devoid of the original sense. Its mechanisms might seem unique though, the thesis falls back on various types and genres of the text, taking special heed of a communicative effect a certain interfered translation unit has on a target text. Thus, we define interference as an intentional or unintentional copying of a source structure in a target text, which leads to either misunderstanding or bringing two contacting texts closer in meaning. Cases of an intentional copying, where a translator consciously takes original structures and brings them into the target one are called transference. If a translator makes mistakes because of his/her ignorance or under the influence of a target text, such interference is treated as a negative one.

The research studies the reasons for negative interference as well as its implications for a target audience. One of the main reasons is a translator’s negligence, i.e. calquing the structure of a source text in a target one. In an official translation it is often necessary to preserve syntactic and semantic structures of an original text to reach full transparency. While translating from Ukrainian into English, for instance, it is impossible to create a translation devoid of interference, caused by terminological and structural divergences of official discourse.

Moreover, the author draws comparisons between negative interference and transference. He substantiates that transference always has positive implications onto the final translation result / output. If an interfered translation unit has a similar or close effect onto a target audience, such transfer is treated as transference.

On top of this, the research delineates transference and convergence. Convergence makes for the merge of semantic / syntactic / lexical structures of the source and target texts in literary translation, while transference only nears source and target text structures. Besides, the communicative effect of the merge and / or unification is of crucial importance for translation studies.

In a literary translation a translator has an overall freedom to coin neologisms taking original semantic and syntactic structures. In the Ukrainian translation of William Shakespeare’s *King Lear* done by Vasyl Barka there are a lot of coinages so close to Shakespeare that one can hardly recognize the target language, though, the readers easily can recognize Shakespeare in it.

Each degree of interference is substantially studied and analyzed as for their motives, reasons and a final effect reflected in a target language.

There are yet a plethora of issues to be studied in the field of a language / text contact in translation. Theoretical and practical perspectives of interference in translation are ample: universal principles of interference in translation, potentials of interference, its limits, interference in a globalized world, interference in various literary genre, etc.

Key words: interference, negative interference, transference, convergence, negative transfer, communicative effect.